Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/legiony/89281,Mariusz-Zaruski-Marynarz-i-taternik-z-Podola.html

Ćwiczenia TOPR w Kuźnicach, Mariusz Zaruski pierwszy z prawej, 1910 r. (fot. ze zbiorów Muzeum Tatrzańskiego)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Mariusz Zaruski. Marynarz i taternik z Podola

Autor: TEODOR GĄSIOROWSKI 31.01.2022

Wprawdzie to on ułożył tekst ślubowania ratowników tatrzańskich – Przyrzekam pod słowem honoru, że póki zdrów jestem, na każde wezwanie Naczelnika lub jego Zastępcy bez względu na porę roku, dnia i stan pogody stawię się w oznaczonym miejscu i godzinie… – ale jego charakter ukształtowało morze.

Postać nietuzinkowa. Żeglarz, ratownik górski, legionista, generał Wojska Polskiego, działacz społeczny i

wychowawca harcerzy. Urodził się 31 stycznia 1867 r. w Dumanowie (obecnie Ukraina). Rodzice Seweryn i Eufrozyna z domu Iwanicka zadbali o jego patriotyczne wychowanie. Dzięki temu ani szkoła powszechna w Mohylowie, ani gimnazjum w Kamieńcu Podolskim nie zdołały zrusyfikować Mariusza Zaruskiego.

Mariusz Zaruski i Aleksander Znamięcki nad Morskim Okiem

Honorowy żeglarz

W 1885 r. zdał maturę i wyjechał na studia matematyczno-fizyczne do Odessy. Tam urzekło go morze. Zaczął je malować i przeniósł się do Szkoły Sztuk Pięknych. W wakacje pracował zaś na żaglowcach pływających na Daleki Wschód.

Ponieważ jego żona chorowała na płuca, w 1907 r. przeniósł się do Zakopanego. W Tatrach odkrył swoją nową pasję. Wytyczał szlaki turystyczne, zorganizował system przewodnictwa górskiego, a w 1909 r. założył Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Studia i żeglowanie nie przeszkodziły mu w podjęciu działalności w polskiej konspiracji niepodległościowej. Został za to aresztowany i w 1894 r. zesłany do Archangielska. Tam ukończył Szkołę Morską z patentem szturmana żeglugi wielkiej.

Ponieważ władze potrzebowały wykwalifikowanych oficerów, gubernator Archangielska wyraził zgodę na służbę Zaruskiego na statkach pływających poza obszar Rosji. Odebrał tylko od zesłańca słowo honoru, że ten nie ucieknie. Wracał zatem honorowo i po każdym rejsie meldował się na posterunku policji. Z czasem został kapitanem statku handlowego.

Oficer kawalerii Legionów Polskich (1917)

Tatry i niepodległość

Po zakończeniu kary Zaruski wrócił do Odessy, a w 1901 r. przyjechał do Krakowa. Ukończył studia malarskie na Akademii Sztuk Pięknych. Ponieważ jego żona chorowała na płuca, w 1907 r. przeniósł się do Zakopanego.

Był członkiem Związku Strzeleckiego, a w 1914 r. zgłosił się do Legionów. Służył, a od lipca 1917 r., dowodził 1. pułkiem ułanów. W czasie wojny polsko-bolszewickiej dowodził 11. pułkiem ułanów. Za zdobycie dworca kolejowego w Wilnie otrzymał Krzyż Virtuti Militari.

W Tatrach odkrył swoją nową pasję. Wytyczał szlaki turystyczne, zorganizował system przewodnictwa górskiego, a w 1909 r. założył Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Dokonał także pierwszych zimowych wejść i zjazdów narciarskich z wielu tatrzańskich szczytów.

Nadal zajmował się również działalnością niepodległościową. Był członkiem Związku Strzeleckiego, a w 1914 r. zgłosił się do Legionów. Służył, a od lipca 1917 r., dowodził 1. pułkiem ułanów. W czasie wojny polsko-bolszewickiej dowodził z kolei 11. pułkiem ułanów. Za zdobycie dworca kolejowego w Wilnie otrzymał Krzyż Virtuti Militari.

Po wojnie pokonywał kolejne szczeble kariery w wojsku, do stopnia generała i adiutanta Prezydenta RP. 30 kwietnia 1926 r. przeszedł w stan spoczynku.

Kapitan „Zawiszy Czarnego”, lata

30. XX wieku (fot. NAC)

Powrót na morze

W latach 30. XX wieku znów poświęcił się sprawom morskim. Współorganizował Yacht Klub Polski oraz Ligę Morską i Kolonialną.

> W 1940 r. we Lwowie został zadenuncjowany, aresztowany i skazany na pięć lat zesłania. Ze względu na chorobę serca w październiku 1940 r. przetransportowano go do szpitala więziennego w Chersoniu.

Zintensyfikował działalność Komitetu Floty Narodowej, z którego składek zakupiono „Dar Pomorza". Zorganizował Morską Komisję Terminologiczną, która opracowała polską terminologię morską i opublikowała sześć tomów słowników porównawczych do wersji angielskiej, francuskiej, niemieckiej i rosyjskiej.

Od 1929 r. wprowadzał liczną grupę harcerzy w arkana żeglarstwa. Od 1935 r. był kapitanem szkolnego szkunera „Harcerz", przemianowanego wkrótce na „Zawiszę Czarnego". Ostatni rejs na „Zawiszy" ukończył latem 1939 r. W kolejny, przygotowany na sierpień, nie popłynął. Postanowił nie opuszczać kraju w obliczu nadchodzącej wojny, choć mógł uratować i siebie, i załogę, i statek, który w końcu przejęli Niemcy.

Honorowy prezes TOPR,

Zakopane, lata 30. XX wieku (fot. NAC)

Chersoń, Zakopane, Gdańsk

Od września 1939 r. ukrywał się we Lwowie. W 1940 r. został zadenuncjowany, aresztowany i skazany na pięć lat zesłania. Ze względu na chorobę serca w październiku 1940 r. przetransportowano go do szpitala więziennego w Chersoniu.

Według dokumentów szpitalnych zmarł 8 kwietnia 1941 r. Został pochowany na chersońskim cmentarzu, ale dokładnej lokalizacji grobu nie udało się ustalić. Ma też symboliczną mogiłę na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem i równie symboliczne miejsce pochówku w wodach Zatoki Gdańskiej, gdzie rozsypano ziemię z cmentarza w Chersoniu.

COFNIJ SIĘ